

תורת הקורא

ובו הוראות מפורטות לבעלי קריאה

הלכות ומנהגים, דיוקים ודקדוקים, הערות ובירורים, חילופי גושים, הקשרים בקריאת פרשת השבוע

הערות, הארות, ביקורת, שאלות, רעיונות, וכן תרומות להשתתפות בהוצאות הגליונות, יתקבלו בברכה במכון כמזכ"ר אפשר לשלוח בקשה לקבלת הגליונות במייל: tameytora@gmail.com פקס: 153775150494

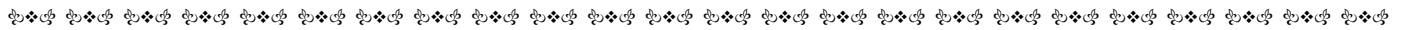
גליון מס' 141

פרשת שמיני

ה"א תשע"ו

גליון זה יו"ל ע"י מכון 'טעמי תורה'

תודה לכל העוזרים והמסייעים שגליון זה יראה אור © כל הזכויות שמורות, ניתן לצלם ולהדפיס כמות שהוא ללא שינוי

דיוקים ודקדוקים

ט' ה': אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים 'אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה' במקף.*

וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־פָּנָי אֹהֶל מוֹעֵד - יש להקפיד להטעים היטב את הזקף המפסיק שבתיבת 'מֹשֶׁה', שאם לא יטעים כראוי ישמע שפירושו שמשוה צוה אל פני אהל מועד, בעוד שפירושו שלקחו לאהל מועד את אשר צוה משה לקחת.

כָּל־הַעֲדָה - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'כָּל הַעֲדָה'.

ט' ז': וְאֶת־עֲלֹתָךְ - יש להקפיד לנגן את הטעמים כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'וְאֶת עֲלֹתָךְ'.

וְאֶת־עֲלֹתָךְ - הלמ"ד בקמץ, והוא לשון יחיד. ויש להזהר שלא ישמע שקורא 'עֲלֹתָיִךְ' בחולם, שהוא שינוי משמעות ללשון רבים.

ט' י': וְאֶת־הַחֹלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶי' וְאֶת־הַיֹּתֶר מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחֹטָא - יש להקפיד להטעים היטב את הפשטא המפסיק שבתיבות 'מִן הַכֶּבֶד', שהוא ניגון מפסיק יותר מהגרש שבתיבות 'וְאֶת הַכֶּלֶי', שאם לא יטעים כראוי ישמע שרק יותרת הכבד הוא מן

* ענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה כ"ב.

ב בגמרא (מגילה כ"ד ע"ב) כתוב שאין לכהן לישא את כפיו אם קורא אות אל"ף כאות עי"ן או אות עי"ן כאות אל"ף, וכן אין למנות כשליח ציבור מי שקורא כן. וכן נפסק בשולחן ערוך (או"ח סימן נ"ג סעיף י"ב).

ובמשנה ברורה שם (סקל"ז) הביא את דברי האחרונים, שכתבו שבמקום שכולם מדברים כך מותר.

אך אע"פ שבמקום שכולם קוראים כך מותר להעלותו כש"ץ כיון שכך רגילים באותו מקום, מ"מ לכתחילה ודאי ראוי ונכון להדר לקרוא כהוגן בהגייה הנכונה.

ובערוך השולחן (סימן נ"ג סעיף י"ה, סימן ס"א סעיף ח', סימן ס"ב סעיף ב') כתב שבמדינותינו אין בקיאים בחילוק שבין אל"ף לעי"ן, אך בכל זאת כתב (סימן ס"א סעיף ח') שבקריאת שמע יש לדקדק להפרישם זה מזה, וכתב עוד (סימן ס"ב סעיף ב') שהמדקדק במצוות יראה לדקדק בזה הרבה בכל התורה, ושכרו גדול כשמדקדק בזה, ובפרט במקום שאם קורא שלא כראוי משתנה המשמעות.

ג שהגיית התי"ו הרפה דומה להגיית הסמ"ך, ואם יקראנה ממש כסמ"ך, שינה משמעות. ומי שאינו יודע להגות את התי"ו כהוגן, אלא רק כסמ"ך, היה מקום לומר שעדיף שיקראנה בדגש קל, מאשר שיקראנה כסמ"ך ותשתנה המשמעות.

אך בשו"ת פאת שדך (ח"א סימן כ"ד) אין דעתו נוחה מזה, וכתב שאין לחדש שיבושים כנגד משפטי לשון הקודש, כי השיבושים הישנים שאנחנו אנוסים במבטאם אין להקפיד עליהם כל כך, ויש לדמותם למה שאמרו ודלוגו עלי אהבה (כמובא בתוס' במסכת עבודה זרה דף כ"ב ע"ב ד"ה רגלא, בשם המדרש), וכשם שחם הקב"ה

על השיבוש של עם הארץ שאין בו דעת ללמוד, כך חס על השיבוש שהורגלו בו הדורות וקשה לנו לעוקרו.

והוסיף, שמי שלבו חרד ואינו רוצה לסמוך על המנהג שהורגלו בו, מוטב שילך אל בני תימן וירגיל לשונו בקריאת תי"ו רפה כהוגן, אך לא יחדש שיבושים לקרוא בתי"ו דגושה.

ד עיין במאמר על השווא שאחר ה"א הידיעה.

וכאן מוכח שהמ"ם בשווא נע מזה שיש מתג לפני המ"ם, ומילה זו אינה מופיעה ביוצאים מן הכלל במסורה הנקראים בשווא נח למרות המתג.

וכן מוכח מזה שבכמה כתבי יד (ט"ד ט"ה ט"ו ס"ב ס"ז) המ"ם כאן מנוקדת בחטף פתח (והיינו שהשווא נע, כמבואר במאמר החטפים שחטף פתח באות לא גרונה הוא סימון לשווא נע).

ה כמבואר בארוכה במאמר החטפים שחטף פתח זה הוא ניקוד מושאל הבא לסמן על שווא נע, ואינו חטף פתח ממש.

ו משום נסוג אחר. וענין זה מבואר בגליון פרשת בראשית תשע"ו הערה ג'.

ז כן כתבו רד"ק (מכלול פ' ע"א), ומנחת שי (שמות ה' ט"ו).

ובתשלום מקנה אברם פירט מעט יותר, וכתב שנגינתה קרובה לנגינת התביר אך לא עם כ"כ חוזק ורעדה ושבירה.

והרשב"ץ (מגן אבות נ"ה ע"ב) כתב שאינו יודע הבדל בין נגינת התביר לנגינת מרכא כפולה.

ובאהל משה (שער הטעמים אות ר"ע) כתב שניגון מרכא כפולה כשני תבירין, וכן כתב בתלמוד לשון עברי (סעיף ש"צ. ויכר מלשון הדברים שהם העתקה מדברי אהל משה), ובעל

י' ט': אֶל־תִּשָּׁשׁ | אֲתָהּ | וּבִנְיָד אֲתָד - שני מונחים לגרמיה זה אחר זה.

ואכלתי - הטעם מלעיל בב"ק^{טו}.

וכן יש כתבי יד שכאשר ההברה המוטעמת היא באות הראשונה, אזי מקדימים את הגרש לתלישא, כסדר גנינתם, כיון שגם כך הגרש נשאר במקומו הראוי לו, אך כאשר ההברה המוטעמת אינה באות הראשונה, אזי מקדימים את התלישא לגרש, כדי לא להזיז את הגרש ממקומו הראוי לו (כן הוא בכתב יד לינגרד; המטעים: ךְּ, שְׁכָּרָה, זֶמֶת, משום שבהם הטעם באות הראשונה, אך מטעים: קִרְבָּה, אֶלְעָלָה, משום שבהם הטעם אינו באות הראשונה, ובדומה האחרונה הוא מטעים אֶלְעָלָה ומסמן סימן כפל של הגרש, כדי לרורות על הקדמתו בינור).

והטעם שכאן מוטעם 'וְאֶבְלָתִי' מלעיל, משום שאינו לשון עתיד, אלא הוא לשון עבר, ופירושו; אם הייתי אוכל חטאת היום, האם היה מוצא חן בעיני ה' (כן פירשו בתרגום וברש"י, וכן כתב אבן עזרא להדיא).

י"א ב': הַחִיָּה - החיית בפתח, והיו"ד דגושה, והוא מלשון חית השדה. והקורא 'הַחִיָּה' בקמץ ורפה^{טו}, משנה משמעות ללשון מילדת". וכן הוא להלן (י"א י', כ"ז, מ"ו מ"ז).

מְכַלְהֵבָהּ - יש להקפיד לנגן את הטעם כראוי במקף, ולא להשמיט את המקף ולהטעים 'מְכַלְהֵבָה'.

י"א ח': תַּגְעוּ - הגימ"ל דגושה, והוא לשון נגיעה. והקורא 'תַּגְעוּ' בגימ"ל רפה משנה משמעות ללשון יגיעה".

י"א ט': כָּל אֲשֶׁר-לֹא סָנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבַנְּחָלִים אֲתָם תֵּאָכְלוּ - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיתב 'וּבַנְּחָלִים', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר"ט שבתיתב בַּיָּמִים, ומהרביע שבתיתב בַּיָּמִים, שאם לא יטעים כראוי ישמע שכל אשר לו סנפיר וקשקשת במים, מותר לאכלו בימים ובנחלים, בעוד שפירושו שכל אשר לו סנפיר וקשקשת במים או בימים או בנחלים, מותר לאכלו.

הנוגע בהם בחייהם, יטמא לאחר מותם, בעוד שפירושו שהנוגע בהם לאחר מותם, יטמא.

בַּיָּמִים - היו"ד בפתח, והמ"ם דגושה, והוא לשון רבים של ים. והקורא 'בַּיָּמִים' בקמץ ורפה^{טז} משנה משמעות ללשון רבים של יום^{כא}. וכן הוא להלן (י"א י').

י"א ט"ו: אֵת כָּל-עֶרֶב - יש להקפיד לנגן את הטעמים במקומם הנכון, ולא להטעים 'אֵת-כָּל עֶרֶב'.

י"א כ"א: אֲשֶׁר-לֹא - כתיב 'לֹא' וקרי 'לֹא', אך אין הכוונה שיש שינוי באופן הקריאה, אלא הכוונה שהפירוש הוא 'לֹא' בוי"ו^{כב}.

י"א ל"א: כָּל-הַנֶּגַע בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא עַד-הָעֶרֶב - יש להקפיד להטעים היטב את הטפחא המפסיק שבתיתב 'בְּמָתָם', שהוא ניגון מפסיק יותר מהתביר"ט שבתיתב 'בָּהֶם', שאם לא יטעים כראוי ישמע שהנוגע בהם בחייהם, יטמא לאחר מותם, בעוד שפירושו שהנוגע בהם לאחר מותם, יטמא.

י"א מ"ד: כִּי אָנֹכִי יָי - יש לנגן את שני המונחים כראוי, ואין להשמיט את המונח הראשון ולהטעים 'כִּי-אָנֹכִי יָי' במקף.

עזרא (שמות כ"א ח'), וכתב האבן עזרא שלפי זה אין חילוק בקריאה בין הכתיב 'לֹא' לבין הקרי 'לֹא'.

וכן בספר דקדוקי הטעמים (סעיף 8) מובאת רשימת תיבות במקרא ששוים בלשון ושונים בכתיב, כגון 'נְקָרָה'-נְקָרָא, 'יְקָרָה'-יְקָרָא, 'יְמָלָה'-יְמָלָה, 'הִלָּה'-הִלָּל, 'יְקָרָה'-יְקָרָא, ועוד, ומוכח מזה שאין חילוק בהגייה באותיות שאינן נקראות.

ולפי זה, אין כוונת המסורה כאן למסור על אופן קריאה שונה מהכתיב, שהלא הקריאה בפה שווה בין אם קוראים 'לֹא' ובין אם קוראים 'לֹא', משום שהאל"ף והיו"ו הן אותיות נחות שאינן נשמעות כלל בקריאה, ובשני האופנים קוראים רק למ"ד בחולם, וכוונת המסורה המוסרת על קרי וכתוב, שאע"פ שכתוב 'לֹא' באל"ף, הפירוש הוא 'לֹא' בוי"ו.

וכיצע בזה מצאנו מקומות נוספות בהם אין כוונת ה'קרי' לאופן קריאה שונה מהכתיב, אלא כוונת ה'קרי' שפירוש המילה שונה מפירושה לפי הכתיב, כגון: 'וְלִקְחָ אֶבֶי הַנֶּעֱרָה' (דברים כ"ב ט"ו), שכתוב 'הנער' וקרי 'הנערה', והלא הקריאה בפה שווה בשניהם, שהלא ה"א היא אות נחה שאינה נשמעת כלל בקריאה, ואם קוראים 'הנער' ברי"ש קמוצה, אין הבדל אם כתובה אות ה"א או לא, וכוונת המסורה המוסרת על קרי וכתוב, שאע"פ שכתוב 'הנער' בלא ה"א, שהוא כתיב המשמש בדרך כלל לזכר, כאן הכוונה לנקבה ולא לזכר (וכיצע בזה בפסוק: 'וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵי מֶלֶךְ הַבָּרָא' (שמות ד' ב') שכתוב 'מלך' וקרי 'מלכה', ואע"פ שאין חילוק בקריאה ביניהם, באה הערת הקרי לומר שהפירוש הוא 'מלכה' ולא 'מלך'. ועיין עוד בגליון פרשת שמות מה שכתבנו בזה).

וכעין זה מצאנו גם בתלמוד ובמדרשים, שכתוב 'אל תקרי כך אלא כך', אין הכוונה תמיד לאופן קריאה שונה, ולפעמים הכוונה אל תפרש כך אלא כך, אע"פ שהקריאה בפה שווה בשני האופנים, וכמו שכתבו תוס' (ערכין ט"ו ע"ב ד"ה אל תקרי) לפרש בגמרא, והביאו לזה ראייה מהספרי (דברים ל"ד י') שגם שם מצאנו כן.

ויש להעיר, שיש תימנים המחלקים בקריאה בין 'לֹא' בוי"ו ל'לֹא' באל"ף, שכתוב 'לֹא' באל"ף משך הברת החולם קצרה יותר מאשר שכתוב 'לֹא' בוי"ו (כן הוא מנהג מרוב תימן, והובא מנהג זה בתורה קדומה, ובמסורת מדויקת, ובספר דקדוקי תורה עמ' נ"ו). וכן בסידור ר' שבתי סופר (תפילת שחרית, מזמור לתודה) כתב: ולו אנחנו. הכתיב הוא 'לֹא' באל"ף והקרי הוא 'לֹא' בוי"ו ע"פ המסורה, וצריך להאריך בחולם הלמ"ד עד שיקמוץ שפתיו מעט לצד חוץ להורות מוצא הוי"ו. עכ"ל. ונראה מדבריו שחילק גם כן כמנהג התימנים.

וקשה לומר שחילוק זה הוא מסורת קדומה אצל התימנים, אחר שבקדמונים מובא שאין חילוק ביניהם, ואולי חידשו כן מסברא. ומלשון ר' שבתי סופר נראה שהבין מסברא שצריך להיות חילוק, אך לא שכך היה המנהג במקומו. ומכל מקום נראה שחילוק זה אינו נכון, כמבואר בקדמונים. וצ"ע בזה.

ויתכן עוד לפרש (והביא פירוש זה האבן עזרא) שהוא אכן מלשון עתיד, והוא יוצא מן הכלל בזה שמוטעם מלעיל, כמו שמצאנו יוצאים מן הכלל נוספים המוטעמים מלעיל למרות וי"ו ההיפוך (כמו בפסוק: וַיִּפְרָאֲנֶשׁ וַיִּנְבְּהִי, משלי ל' ט').

^{טו} לקוראים בהגייה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגייה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{יז} במכלל יופי (שמות א' י"ט) כתב שאפשר לפרש את תיבת 'חיות' כתואר מלשון חיים, וכן אפשר לפרש על דרך שמצינו שחז"ל קראו למילדת חיה, כמו והחיה תנעול את הסנדל (יומא ע"ג ע"ב).

^{יח} כמו בפסוק: אֵל תִּיגַע לְהַעֲשִׂיר מִבִּינְתָךְ חֶדֶל (משלי כ"ג ד').

^ט בניגון הטעמים המקובל יש נטיה לנגן ולהטעים את התביר בניגון מפסיק יותר מהטפחא, אך באמת הטעם טפחא הוא מפסיק יותר מהתביר, ויש להקפיד על הניגון המתאים בכל מקום של צירוף הטעמים תביר וטפחא, כי בהרבה מקומות זה משנה את פירוש הענין.

וכבר העירו על טעות נפוצה זו של הטעמת התביר בניגון מפסיק יותר מאשר הטפחא והשיבוש הנגרם מזה, בספר דברי הקהילות (עמ' 48 הערה י'), ובספר עלה יונה (עמ' ת"ה).

ובמשנה (פסחים נ"ה ע"ב) איתא, שאחד מהדברים שאנשי יריחו עשו שלא כדון, שהיו כורכין את שמע, ופירש רבא בגמ' (נ"ו ע"א) שהיו אומרים 'היום עַל לְבָבְךָ', וזה שלא כדון כי משמע שרק היום יהיו על לבבך ולא מחר. וההטעמה שם היא 'אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצֹּנֶת הַיּוֹם עַל-לְבָבְךָ' בתביר טפחא, וטעותם היתה שהפסיקו בתביר יותר מאשר בטפחא.

^כ לקוראים בהגייה המבחינה בין קמץ לפתח, אם לא ידגישו את האות, אע"פ שעשו שלא כדון, לא שינו משמעות, כיון שהמשמעות ניכרת גם ללא הדגש ע"י הפתח. אך לקוראים בהגייה שאינה מבחינה בין קמץ לפתח, שאצלם כל הבידול בין המשמעים הוא ע"י דגשות ורפיון האות, אם לא ידגישו, יש לחשוש בזה לשינוי משמעות.

^{כא} ועיין ברש"י ובמנחת שי על הפסוק 'וַיֹּאמְרוּ לְךָ אֵיד אֲבִדְתָּ נִשְׁבַּת מִיָּמִים' (יחזקאל כ"ו י"ז), שיש המנקדים 'מִיָּמִים' בקמץ ורפה, ומפרשים שהוא לשון רבים של יום, ויש המנקדים 'מִיָּמִים' בפתח ודגש, ומפרשים שהוא לשון רבים של ים.

^{כב} כתב ר' יהודה אבן חיוג' (שלשה ספרי דקדוק עמ' 11) שבלשון הקודש אין חילוק בהגייה באותיות שאינן נקראות, והן נהגות באופן זהה. והובאו דבריו באבן

חילופי נוסחאות

י' ו': אֲשֶׁר שָׁרָף / (אֲשֶׁר שָׁרָף)

בטפחא מרכא – בכתבי היד: ט"ב כ"ג ט"ד ט"ה, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו
ס"ח ס"ט ס"י ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג,
קסוטו, ברויאר.

במרכא טפחא – בכתבי היד: ט"ה, ס"ו ס"י ס"ט ס"ז, א"ב א"ג א"ד א"ה
א"ו א"ז א"י. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן. ~ וכן הוא בעין הקורא.

י"א כ"ו: אֵינְנָה מַעֲלָה / (אֵינְנָה מַעֲלָה)

המ"ם רפה – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה ט"ח, ס"א ס"ג ס"ד ס"ה ס"ו
ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה ס"ז, א"א א"ב א"ד א"ז
א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, רא"פ, לטריס, גינצבורג^{כד}, קסוטו, ברויאר.
המ"ם דגושה – בכתבי היד: א"ג א"ה א"ו. ~ ובדפוסים: רוו"ה, קורן.^{כה}

י"א ל"ב: אֲשֶׁר־פִּלְעָלִי / (אֲשֶׁר־פִּלְעָלִי)

במקף מקף תלישא – בכתבי היד: ט"ב ט"ג ט"ד ט"ה, ס"ה ס"י ס"א ס"ב,
א"ג א"ד א"ה א"ו א"י. ~ ובדפוסים: מק"ג, קסוטו, ברויאר. ~ וכן כתב במנחת
שי.

במקף מונח תלישא – בכתבי היד: ס"ו ס"ז ס"ח ס"ט ס"י ס"ג ס"ד ס"ו ס"ז
ס"י, א"ב א"ז. ~ ובדפוסים: רא"פ, רוו"ה, לטריס, גינצבורג, קורן.

(ניתן היה לשער שהיו שתיקנו והטעימו 'אֲשֶׁר שָׁרָף' במרכא טפחא, כיון שבהטעמת 'אֲשֶׁר שָׁרָף י' בטפחא מרכא משמע קצת כחירוף ח"ו - אשר שרף את ה').

^{כד} ובגליון ציין שבספרים אחרים מנוקד 'אֵינְנָה מַעֲלָה' במ"ם דגושה.

^{כה} ענין חילוף זה מבואר בגליון פרשת ויחי תשע"ו הערה מ"א.

^{כג} ניכרים סימני מחיקה של הטעמת 'אֲשֶׁר שָׁרָף' במרכא טפחא, שתוקנה להטעמת 'אֲשֶׁר שָׁרָף' בטפחא מרכא.

עובדה זו, יחד עם העובדה שגם בכ"י ט"ה מוטעם 'אֲשֶׁר שָׁרָף' במרכא טפחא, מצביעה על כך ששתי הנוסחאות כנראה משקפות מסורות קריאה שונות, והטעמת 'אֲשֶׁר שָׁרָף' במרכא טפחא אינה פרי טעות או תיקון בלבד